

Numerul 43. Oradea-mare 26 octombrie (7 nov.) 1897. Anul XXXIII.

Ese duminica. Abonament pe an 8 fl., pe $\frac{1}{2}$ de an 4 fl., pe trei luni 2 fl. Pentru România pe an 20 lei.

Psichologie.

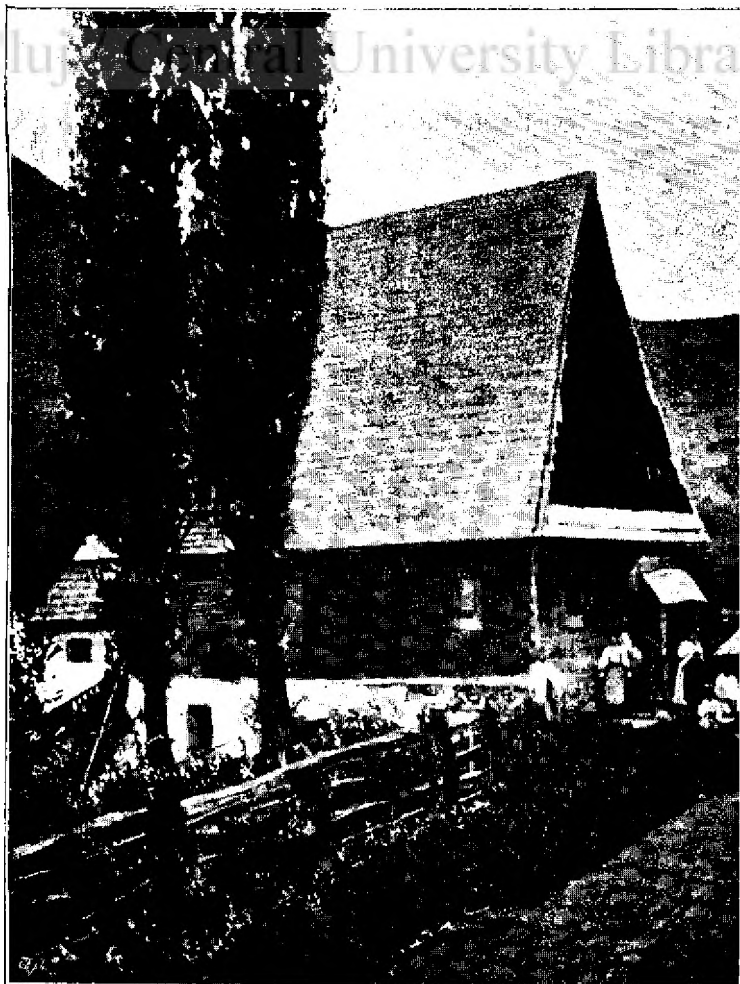
Este în firea omului o pârctică revoluționară. Mică și neînsemnată la apariție, mare înseși și puternică de câțori se validează, ea trece marginile restrinse ale actualității, și dincolo de aceste margini ea află un teren vast și amăgitor, o câmpie cu flori de iluzii, cu atmosferă de visuri.

Și firea omului tinde într'una spre acest paradis al necunoscutului, la a cărui porți stă de pază o simplă inscripție: „Intrarea nu e permisă”.

Nu e permisă?

Doar tocmai asta ne face să ne întrebăm oare pentru ce nu-i permisă? Tocmai asta i dă farmecul și atragerea necunoscutului.

Nu e vorbă aici de legile moralității, ci despre tendința continuă a spiritului omenesc peste toate stavilele ce ce i se impun, care îi presintă mai frumoase

CASA ÎN CARE S'A NĂSCUT IANCU.

și mai ideale toate lucrurile, cari nu sunt ale tale — și cari nici nu vor fi.

O vecinică dovadă aceasta, că omul e o mărginire a nemărginitului, o mărginire, ce tinde în nemărginit.

*

Cele două fete priviau zimbătoare de la geam lumea de pe stradă.

E așa de plăcut să stai la geam, să privești de sus mulțimea de oameni, să simțеști mulțămirea privirilor aruncate pe furis, și să-ți pleci grațioasă capul, resalutând vr'un cunoscut! Și ochii celor două fete străluciau de lumina aceluiaș foc tinăr, cu aceeaș espresiune de tinerețe și de fericire, încât vedându-le ai fi cređut că-s surori. Și cu toate aceste nu erau surori; erau prietene.

Cât de bine își petreceau ele singure, când făceau haz de vr'un trecător, care rămânea prea mult cu ochii la geam, sau de altul mai ambițios, care voia să-și dea aerul, că nu le-a vedut.

Sunetul clopotelor le trezi din reverii; eră duminecă după amiazi.

— Știi ce? Mergem la biserică!

— Aș! Dup'amiaza?!

Și prietiniile, de astă-dată, nu se uniră în păreri.

Cea dintâi, crescută în claustru, aduse cu sine spiritul vieții contemplative, visătoarea plină de evlavie a sfințelor ziduri. Pomeniă adese-ori blândeța călugărițelor, crucifixul de pe vastele coridoare.

Cea de a doua înse eră prea neastempărată, ca să aibă timp de visat; ea pomeniă cu satisfacție ne-buniile din pension, romanele citite pe furiș, și mai câte năsdraveni.

— Vino, te rog. O să vezi, că nu ți-a păre reu. Mergem la păpistași.

— La păpistași?!

Asta eră ceva interesant! Nu fusese în viața ei în biserică păpistașască, și trebuie să fie frumos, măcar din curiozitate.

— Ei bine, dacă tocmai vrei . . .

*

Încă de departe auziă vuetul organelor și foasta elevă a claustrului tresări de o dulce aducere aminte când recunoscă melodia „Sanctus, Sanctus, Sa-ancetus.”

Altarul strălucia în flacăra luminărilor, și preotul recită cu glas respicat litania.

Eleva de odinioară a claustrului recită responso-riile cu evlavie, în vreme ce prietina sa cea neastempărată își purtă privirea curioasă în toate părțile, oprindu-și-o asupra preotului.

Eră tiner — și eră frumos.

Fata cea sburdalnică și caprițioasă, care-ș bătea joc de toată lumea, acum află de-odată un om, care-i frumos!

Și remase pierdută cu ochii la el: mișcarea buzelor, vocea sonoră, fineța trăsăturilor, și ochii, mai ales ochii-i erau frumoși, cu expresia de melancolie și de resignație.

Și ca prin farmec asociația de idei, îi reaminti icoana lui Raoul din o preafrumoasă novelă de Carmen Sylva.

A plâns când a cetit-o.

Copila aceea sburdalnică și nepăsătoare a plâns, când a cetit suferințele unui preot, care avea să aleagă între iubirea altarului — sau iubirea Editei.

O Edită — totdeauna Edită e pretutindeni!

Și închipuirea ei de copil află atât de perfectă analogia, încât i se părea, că vede la altar pe acelaș Raoul . . . palid . . . și frumos . . . și nefericit.

Eră un sentiment profund acesta, un amestec de admirație, de simpatie — și de milă, și pe nevrute i se umezira ochii.

Iar luminile dau un aspect de mărire preotului, un aspect de ideal, pe care îl admiri întotdeauna, dar nu îl ajungi . . .

*

Pe drum cătră casă, cele două prietene nu-ș vorbiră de loc, păreau cuprinse de aceleaș gânduri.

Fiecăreia i se părea, că cealaltă avea să-i spună ceva — cealaltă mai întâi.

— Ei, cum ți-a plăcut, dragă?

— Frumos. Nu-i vorbă!

Cele două prietene se priviră.

Nu asta trebuia să fie întrebarea, și nu acesta răspunsul.

Dar ochii prietinelor se nșleg ușor.

— Tu — începū sburdalnica zimbînd, la o vreme — tu . . . ce ȳci, așă-i că eră frumos.

— Frumos!

— Și-i adevărat că lor nu li-e permis să se in-soare?

— Adevărat.

— Oare pentru ce?

Iată o întrebare, care nu putea încape în creerii tineri a două fete drăguțe.

Tăcură deci, lăsând sbor gândirei.

Și cum stau așă pe gânduri, un zimbet fugarnic tremurā pe buzele lor, și amēdoue fetele șoptirā de-odată, ca din aceeaș inspirație:

„Să-ra-cu!”

SIMIN.

C o p i i .

*Doarme satul. Numai vântul
Nu s'a mai culcat;
Bate 'nfricoșat,
De se sgudue pământul.*

*Și prin noaptea 'ntunecată,
Parc c'a sosit
Măndrul restărit,
O lumină se arată.*

*Și lumina creșce, creșce . . .
Dar s'aud pe loc
Strigăte că-i foc,
Satu-'n spaimă se trezeșce.*

*Arde satul! Ca nebunii
Dau să stîngă toți,
Înse 'n vînt ce poți!
Mai că pier în flăcări unii.*

*Eri bogați, mâni sărăcic!
Plâng ca vai de ei,
Prunci, bătrâni, femei,
Că la iarnă ce-o să fie.*

*Și de-odată iese-o vorbă:
„Focu-i pus de Biel!”
Fuga toți la el
Și răcnesc cu minte oarbă.*

*Dacă-l prînd, au să-l omoarî,
Să-i zdrobească jos
Carne, creer, os,
Cum sfărămă piatra 'n moară.*

*Și zdrobit, ca ș-o păpușe,
Au să-l zvêrte 'n foc,
Ca să piară 'n loc,
Să se facă serum, cenușe . . .*

*Dar o babă 'n drum le spune,
Că de la doi prunci,
Cari jucau în lunci,
A dus vîntu-'n sat tăciune.*

Iar copiii când vădură
Ce s'a întemplat,
Au fugit în sat,
Sau ascuns de frică 'n șură.

Oamenii toți fuga ... Inse
Până când sosesc,
Grindile pocnesc,
Șura 'n flacări e cuprinsă.

Și din flăcări le străbate
Glasul plângător
De copii ce mor
Luți și fără de păcate.

Toți ș-aruncă furci, topoare,
Uită 'ndată tot,
Sar în foc și-i scot
De la moartea 'ngrozitoare.

IOSIF VULCAN.

Comediile lui I. L. Caragiale.

(Fine.)

Nu tocmăi inofensive, naive și hazlii ne par înse figurile din comedia ce urmează, din prestațiunea de forță a lui Caragiale: *O scrisoare perdută*.

Semidoceji, ignobili până la stupiditate, perversi și demoralizați sunt toți câți ni-i prezintă autorul în comedia aceasta, pe care criticii au numit-o *satiră politică-socială*. De la prefect până la cel din urmă cetățean aplaudează la prostii și cu toții se fac complici voluntari sau involuntari la câte-o intrigă. Singur un cetățean — și acela „turmentat“ — pare a fi împăcat cu noțiunea virtuții, căci el nu mai primește nimic în schimb pentru aflarea scrisoarei pierdute, el vrea să știe numai rupt și ales că cu cine adcea să voteze... Și dacă autorul a voit ca în acest cetățean să ne individualizeze întreaga masă a *poporului*, trebuie să ne bucurăm, căci în mijlocul unei decadențe morale și spirituale atât de mari, numai poporul mai rămâne mediul relativ intact la care privim de nădejde plini.

Caragiale a izbutit în această comedie mai mult ca în celelalte a fixa caracterele în mod per eminentiam deslușit. Acțiunea ănsași mai că nu ne interesează atât de mult ca ănsași dezvoltarea caracterelor. Nu ne interesează bunăoară dacă Cațavencu sau Farfuridi va ajunge la mandatul de deputat de care e vorba, — ci vedem cum interesul nostru se grupează involuntar în giurul chestiunilor, cine sunt acești bărbați, cari sunt calitățile lor, cari sunt procesele psihologice ce-i agită și în modul de deslegare al acestor chestiuni, în repausul ce ni-l putem chibzui, în consecvențele ce ni le putem trage cu înlesnire, culminează dibăcia, talentul, arta autorului.

De ce e vorba?

Colegiul profesorului Tipatescu este în preajma alegerii pentru cameră. Ferbere generală. Sunt două partide. Candidat oficial al guvernului încă nu este. Partidul lui Tipatescu are de frunțași pe Trachănache, president la diferite comitete și comiții, pe soția acestuia Zoe, care mulți ani deja este amanta prefectului Tipatescu,

pe avocații Farfuridi și Branzovenescu. Candidatul partidului deocamdată este Farfuridi. Partida contrară are de candidat pe avocatul Cațavencu, în giurul căruia e grupată toată dăscălimea, iar dascălii sunt totodată și gazetari la „Răcnetul Carpaților“, organul de agitațiune. Și ce deosebire de vederi este între aceste două partide?

Farfuridi își rostește magistralul discurs de program, un cap de operă de confuzie și contradicție, iar programul și-l exprimă în următoarele:

„... Iată dar opinia mea. Din două una, dat-imi voie: ori să revisuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revisuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele... esențiale... Din această dilemă nu puteți eși... am dis!“ (Aplause în fund.)

Contracandidatul Cațavencu are program și mai destilat. Iată în ce culminează:

„... Mai întâi și întâiu istoria ne învață anume că un popor care nu merge înainte, stă pe loc (pubicul se concentrează...), ba chiar dă înapoi, că legea progresului este așa, că cu cât mergi mai iute, cu atât ajungi mai departe (grupul lui Cațavencu aprobă și admiră)...“

Ei, și acum ghiciți dacă puteți, culoarea politică a acestor candidați de cărmuitori ai țării!

Lupta e înse mare și patimașă. Cațavencu a pus mâna pe o scrisoare perdută de madame Zoe Trahanache. Scrisoarea îi eră ei adresată de către amantul Tipatescu. Scrisoarea aceasta a devenit obiect de presiune în mâna lui Cațavencu, care amenință a o publica, dacă Tipatescu și partidul seu nu-l va sprigini. Tipatescu cearcă să-l ademenească pe Cațavencu, promițându-i onoruri, posturi mari la administrație, în schimb pentru scrisoare. Și curios, Cațavencu, acest om corupt, nu se învoiește, are „ambitul“ de a ajunge el deputat. E vorba acum de ascunderea relațiunii rușinoase a Zoei cu Tipatescu. Las că Trahanache, bărbatul, nu credea nimic, căci el la toate are „nițică răbdare“, las că el consideră scrisoarea de plastografie, căci avea nemărginită încredere în „sincerul seu amic“ Tipatescu... înse ce va dice lumea, când va vedea scrisoarea publicată, scandalul va erupe... Și Zoe se hotărărește pentru Cațavencu, îl va face ea deputat, trebuie să-l facă pentru salvarea onoarei ei... Cu greu, înse totuș se învoiește și amantul ei prefectul. Aderenții lui observă lucrul acesta și sunt indignați de această tradare. „Tradare, fie, dacă o cer interesele partidului, dar cel puțin ș'o șcim și noi“... esclamă bielul Farfuridi și în justa lui indignațiune se hotărărește cu amicul de principii Branzovenescu să denunțe tradarea la guvern prin o depeșă iscălită, înse anonimă. (*Trebuie să o iscălești — o dăm anonimă*.)

Dar norocul se întoarce iar pe partea Tipateștilor. Trachanache prinde niște cambii falsificate de Cațavencu. Situația se schimbă. Tipatescu nu-l mai spriginește, căci nu mai are teamă! De la guvern sosește numele candidatului oficial: Agamița Dandanachie. Acesta e proclamat și pe urmă ales deputat. Cațavencu e zdrobit de forța majoră și pe urmă pentru a rehabilita aranjează el ănsuș conductul de omagiu noului deputat sosit la fața locului, care e o persoană ramolită, un zăpăcit și jumătate, care și el prin presiune ș-a dobândit candidatura de la guvern.

Aceste sunt figurile din satira politică socială a lui Caragiale, corupte de sus de la prefect până la cel din urmă servitor de administrație, intriganți și lipsiți

de toate condițiile recerute în scopul susținerii și promovării binelui țării. Vedem dar ce-a voit să exprime autorul prin comedia sa: vai de țara care pe astfel de elemente își rașimă viitorul. „Fraților! După lupte seculare care au durat aproape treizeci de ani, iată visul nostru realizat! . . . Iată avantajele progresului! Iată binefacerile unui sistem constituțional!” sbiară Cațaveneu într'un discurs al seu.

Iată aici toată puterea sarcasmului lui Caragiale, batjocura tristă la adresa stărilor reale! „Ce lume, ce lume, ce lume” . . . esclamăm și noi.

Aflăm în critica lui Maiorescu, că mulți contemporani i-au imputat lui Caragiale, că prin comedia prezentată a voit să persifleze partidul liberal și sistemul lui de guvernare. Nivelul lucrării înse, măiestria compoziției și adâncă analiză psihică resping de sine imputarea absurdă. Persoanele aceste nu fac nici decât impresia că ar aparține vre unui partid, principii și linie de conduită bine marcată nu găsești la nici unele. Inse chiar presupunând că autorul s'ar fi folosit de păcatele numai ale unui partid pentru a-ș crea opera sa, — ajunsă odată această operă la gradul dezvoltării artistice, literatura nu are să se preocupe de chestiunea, care anume e partidul cel păcătos și exploatat, indeosebi când se știe că toate partidele își au la fel neajunsurile proprii și toate au reprezentanți de soiul lui Tipatescu, Cațaveneu și Dandanache . . . oameni cari merită și mai strasnice lecțiuni ca cele date de Caragiale în scopul îndreptării lor.

Ultima comedie „D'ale Carnevalului” este o viaie dramatisare a vieții de mahala, în special dramatisarea conexiunilor de dragoste, a mahalagioaicelor cu friseri, spîteri. Se produc o mulțime de conflicte, persoanele par a fi certate cu realitatea, inse înainte de toate cu mintea și cu judecata. De vorbit vorbesc toți după calapodul persoanelor din comedii amintite. Se „presantă”, „depand”, „sub-frigul” (chirurgul), „me traduce”, în loc de „me tradează”; etc. Admirabilă este următoarea definiție a *Cabindatului*, care ș-a astempărat cu rom durerea de măsea:

„I-am dat de leac! . . . Veți ce e când nu știe cineva? . . . Eră aproape de mintea omului: durerea devine din măsea, măseaua devine din răceală, răceala devine din frig; — din cald devine că nu mai e frig; dacă nu mai e frig va să dîcă că răceala se duce și vine căldura; a venit căldura, a necat durerea” . . . (chelnărul vine) un rom și țal”.

Vreo însemnătate deosebită inse comedia aceasta n'are. Nu este nici comedie de caractere, nici de tendințe mai marcante, nici de moravuri, ci o ușoară și reușită persiflare a vieții destrăbălate de mahala.

Acestea sînt, domnilor, cele patru comedii cari împreună constituiesc volumul prețios al lui Caragiale intitulat „Teatru”. Făcînd o fugitivă privire asupra lor ne-am putut convinge, că ele au o neperitoare valoare literară, adevăr ce l-au comprobât criticii ca Gheera și Maiorescu și ce-l comprobă indeosebi, masa cetitoare și publicul teatral, care totdeauna este un viu comentariu al autorilor.

Cu cât mai amănunțit vom cerceta și aprofunda aceste giuvaere ale literaturii noastre, cu atât mai frumoase părți găsim, cari singure pot forma *obiecte de studiu*. Scrupuloși fiind inse, nu putem să nu găsim și lucruri, cu cari nu sîntem împăcați și cari jignesc armonia întregului. Voi sulevă unele părți de aceste.

Persoanele lui Caragiale aparțin diferitelor straturi sociale. Prefect, avocați, cetățeni „onorabili”, friseri, etc. Între acestia trebuie să fie chiar și în cele mai nefavorabile impregiurări, în urma deosebitei lor poziții sociale, oarecari deosebiri de vederi și de concepțiune. Caragiale inse n'a făcut deosebirea asta. Prefectul lui vorbește aceeaș limbă ca și friserul, servitorul prefectului ai puté dîce că are chiar atâtea cunoștințe ca și stăpînul seu. Toți sînt deopotrivă spoți, pare că sînt tăiași din unul și acelaș lut. Și aici zace după părerea mea, o greșală de formă, ce indeosebi cetitorului îi bate la ochi. Prea seamănă cu toții, prea par a fi eșit din una și aceeaș școală, ei, și prefectii totuș nu au școala împreună bunăoară cu o cocotă ca Didina sau Pompon cea „tradusă” . . .

Și nu înțeleg pentru ce a creat Caragiale toate persoanele lui cu cusururi. Toți sînt neciopliți și semidocti sau au alte neajunsuri și nu găsești în nici o piesă măcar pe unul care să steie peste sfera de judecată a celorlalți, nu găsești în însăși piesa teatrală o singură persoană care să ridă de cei păcătoși din giuru-i, ca astfel contrastele psihologice să iasă drastic la iveală. Așă o lume fără excepțiuni te instrăinează și las că poate nu corespunde întocmai stării reale. Literații streini nu procedează astfel, ei indică în însăși piesă pornirea spre îndreptare, arată persoane cari sînt stăpâni peste situație și o șciu dejudecă, lăsînd publicul cetitor (sau ascultător) în credința, că îndreptarea este garantată. La Caragiale risul și critica rămîne exclusiv în competența celora afară de comedie, cetitorilor și ascultătorilor. Nu cred că e mai corect astfel.

Cadrul în care se mărginește Caragiale este la toată întemplantarea îngust. Asta o vedem și din înrudierea prea mare a persoanelor din toate patru comedii. O vedem inse și din modul, sau procedura lui de ridiculare.

Din punctele citate de mai sus deja s'a putut observă, că forța lui Caragiale la producerea umorului este folosirea fraselor tipice, a acelor frase schimonosite cari dîlnie se rostogolese prin gura poporului, devenind tot mai tocite. Acest metod îl folosește C. în toate comedii și-l folosește des. aproape în tot șirul. Astfel inse reiese pretutindeni aceeaș tendință, acelaș moral și — ce e mai jignitor — se constată lipsa de variație. Folosirea prea forțată a acelor frase, fie acele cât de ingenioase și potrivite la început, devine pe urmă vătămătoare; frazele tipice, devenite stereotipe, șterg chiar buna impresie ce au la început. Și în comedii lui Caragiale nu e eschisă această posibilitate.

Aceste observări inse, domnilor, sînt mai mult chestiuni de formă și nu sînt în stare să elătine ceea ce a creat talentul lui Caragiale, precum nici alte pene mai destoinice ca a mea n'au fost capabile de altceva, decât numai cuvinte de laudă meritată să scrie talentosului literat.

„Verecunda mihi vita est
Musa jocosa” . . .

a dîs Horaț despre sine. Cu drept cuvînt își poate adoptă Caragiale acest cântec, căci minunatele comedii, dîce-se, după tarabă au fost concepute. Caragiale pare-mise și astăzi mai este și *hotelier* . . .

ILARIE CHENDI.

CULES DE VÍI IN ITALIA.

Poetul.

Să cânte 'n versuri de-aur durerile streine,
Viața să-și petreacă în lacrimi și suspine.
Să ridă câte odată c'un ris de sfântă jale.
Și să-și ritmeze plânsul pe coarda lirii sale:
Aceasta e menirea poetului în lume,
Iar nu să-și facă idol din glorie, renume.

NUȘI TULLIU*

Originea Țiganilor.

De unde vin Țiganii? și de ce origine sunt?
Iată o chestiune care a preocupat mult timp lumea savantă. Ați e lucru știut, că sunt de viață arică și că patria lor e aceeași cu a tuturor popoarelor Indo-europene, adică vechia Indie.
Nici aici nu s'a desprins încă credința, că Țiganii sunt originari din Egipt, și aceasta e una din supozițiunile cari durează încă, mai înrădăcinată ca toate.

Probă e la noi în țară numirea de „faraon“ ce li se dă de popor ca batjocură și dispreț.

De asemenea Țiganilor în Anglia li se dă „Gypsies“, nume care probabil vine de la muntele Gyp în Peloponez, unde în secolul XV era o însemnată colonie a lor.

În timpul marelui năvăliri a lor în Occident, în al XV-le secol, ei fură crezuți originari din Boemia și de atunci datează numele lor de Bohémiens, nume păstrat în Franța până astăzi.

Tot felul de supozițiuni în privința originii lor, n'au făcut decât să încurce mai reu încurcarea lor istorie. Astfel, unii presupuneau, — după numele de Cingani (Țigani), că descind din Atingani, eretici Greci (Marguart); apoi alții cuvântul Zigeuner, îl corup de „Saracener“ și deci originea lor trebuie căutată la Saraceni, adică la Arabii musulmani!

După alții, erau acea populațiune numită „Canaanii“ gonii de Josue, și care trecu mai târziu în Europa din Maurotania.

De acea i-au numit „copiii lui Hus“, după cum Evreii erau copiii lui Israel.

Unii mergeau și mai departe cu presupunerile: Astfel ar fi originari din Zanzibar sau chiar mai jos prin centrul Africii! descendenți din Hunii lui Atila, sau rămășițe de ale vechilor Pecenegi și Avari.

Descendenți ai lui Cain, urmași ai Caldeilor și Babyuienilor, tot felul de supoziții bizare se restrângeau pe capul acestui biet popor.

Ba chiar, — și această ne arată marea ignoranță istorică a apusului din secolile trecute, în ce privește Orientul, — cari „după îmbrăcămintea lor asemănătoare cu toga romană, îi făcea a crede că erau de neam din Valachia, și descindeau din colonia adusă de Trajan în Dacia, pentru a ține sub stăpânire această provincie de curând cucerită; și după spusele sale popoarele din Germania le dă într'adevăr Walachen, adică Italiani“.

(Textual. — După Brodacus.)

Enormitatea unor asemenea afirmațiuni nu e nici de discutat; am transcris cele de mai sus ca titlu de curiozitate și ca model de cele ce se puneau în sarcina locuitorilor Valachi.

Un alt scriitor, anume Wagenseil, afirmă că ei erau descendenți ai Evreilor, cari trăiră ascunși călva timp spre a scăpa de persecuțiunile îndreptate în privința lor în secolul XIV, când fură acuși de otrăvirea fântânilor care provocase ciurma apărută în Europa la 1328. Frica îi făcu să se lepede de originea lor, și astfel prefăcându-se că sunt pelerini din Egipt, apărură ca Țigani.

În privința celei mai însemnate credințe, că Țiganii ar fi de origine egipteană, trebuie să știm că ea a fost colportată de însuși acest popor la venirea lui în Europa: „Cei din țări Țigani nu voiau a fi priviți decât ca Egipțeni, și pretindeau a fi originari din Egiptul de mijloc. Și ei merită a fi crezuți, căci sunt oameni cinstiți și cum se cade“,¹ dăce un scriitor Thomasius.

Pretinsa lor origine egipteană a fost întărită și prin multe obiceiuri și moravuri asemănate cu ale vechilor Egipțeni.

Proba contrarie este absoluta neasemănare ce există între limba coptă, vorbită de descendenții vechilor Egipțeni; și faptul constatat, că în Egipt Țiganii formează o populație a parte, deosebindu-se de ceilalți locuitori prin moravuri proprii și asemenea celor din Europa.

Afinități și asemănări ale limbei țigane cu sanscrita, au făcut ca în secolul trecut, Rüdiger pe 1777, Kraus, etc. să facă comparațiuni între aceste două.

În urma cercetărilor, pe la jumătatea secolului nostru, s'a stabilit în mod definitiv originea și limba acestui popor nomad. S'a găsit că limba e con-născută cu cele 7 dialecte vorbite în India, și că s'a găsit de vre-unul din ele special, dar mai asemănată cu unele.

Cum dialectele aceste neo-indice sunt relativ de formațiune recentă, pe la anul 1000, s'a conchis că la această epocă Țiganii nu părăsiseră încă India: dar nu s'a confirmat sigur.

Dl Bataillard, în urma cercetărilor sale decurând, susține că Țiganii sunt stabiliți de un timp imemorial în Europa orientală, în Caucaz, Asia mică și insulele Mediteranei. De asemenea „Sintii“ de cari vorbește Omer și Sigynii lui Herdot, nu sunt după dănsul, decât strămoșii de veacuri ai Țiganilor de azi.

În această privință, iată ce dăce dl Zaborowski: „... Tot ce știu despre corporațiunile cabirice din care au făcut parte Sintii și Sigynii, aduce aminte în mod ciudat pe metalurgii nostri Țigani. Și misterioasele profetese grece, Sibyle, oare nu seamănă prin nume și prin trăsături ghicitoarelor țigane? — Din aceste considerațiuni, dl Bataillard s'a ridicat la o ipotesă mai vastă care interesează trecutul preistoric al Europei“.

Lucrul în sine e stabilit: patria acestui popor trebuie căutată în India, și acolo s'a găsit. Alături de marile împărțiri ale Arilor, trebuie să facem un mic loc și Țiganilor, cel puțin deosebit de dialectele indiane.

Printre alte detalii asemănate cu ale Indienilor, s'ar observă și gustul particular ce-l au Țiganii pentru unele colori, precum roșul, obicei pe care-l găsim mai la toți Indienii, începând de la Brahma până la ultimul Parios.

O importantă chestiune este a se ști dacă Țiganii

¹ Ne vine cam greu să ne închipuim pe Țigani cu astfel de apucături!

² Cari sunt: Hindi, Mahratul, Sindhi, Bengali, Guzerat și Orija

erau printre clasele mijlocii sau de jos, dintre Indieni. Opinia cea mai răspândită dice că descind din cea mai de jos clasă, poate din Sudras (servitori), mai sigur din Parias.

Printre acești din urmă se găsesse cele mai multe asemănări cu Țiganii actuali: tot acel traiu nenorocit și miserabil, aceeaș viață nomadă, oropsiți și desprețuiți, starea moravurilor tot atât de decădută.

Insăși migrațiunea lor explică acest lucru, căci plecaseră în lume după un trai mai bun ca cel din patria lor; și pe lângă aceasta nici uuul din cele 3 clase superioare nu s'ar fi despărțit de pământul lui odată cu moartea.

(După Hovelacque, rasa Țiganilor s'a format în India din cele 2 elemente, ați 2 tipuri: cel fin și cel comun sau grosolan.)

Timpu migrațiunei acestui popor spre apus e o cestiune de mare importanță. Într'avăr, vârsta de bronz își are originea din India prin cete de nomazi, cari emigrând din acele părți, veniau să arate sâlbaticilor occidentali modul fabricării acestui metal. — Oare acești nomazi nu erau străbunii actualilor Țigani? Lumea savantă e pe cale de a stabili definitiv această ipoteză, și atunci rămâne cert că Țiganii au început să emigreze la sfârșitul epocii de piatră.

În acest cas, printre multe afirmațiuni, cade și cea care spune că Țiganii sunt plecați din India pe la 1408 sau 9 p. Cr., pe timpul când faimosul Timur-Lenk pustia acea țară.

OCTAV LECCA.

O timp de flori

*O timp de flori, o timp de-amor,
Demult mi-ai dispărut;
Îmi pari un ba-m plăcut, duios,
Departe din trecut.*

*Demult s'au stins în peptul meu
A dragostei flori,
Și pentru mine nu mai sânt
A primăverii flori.*

*Și numai șterse amintiri
Ori căle-uu tainic ris,
Mai fac ca rocea-ți s'o aud,
Mai spun de-al teu suris.*

*O timp de flori, o timp de-amor
Demult mi-ai dispărut, —
Și roze ce-mi mai înfloreșc,
Sânt pe-un mormânt tăcut.*

TRAIAN.

Henrik Ibsen.

-- Studiu critic. --

(Urmare.)

Dar cu fierul roșu nu-i bine să te joci. Și asta au esperiat-o amar și cei doi soți. Pe când Eyolf era mic încă, zăcea odată pe masă între perini și se jucă sub priveghierea părinților. Aceștia erau tineri încă, de-abia de doi ani căsătoriți și se retrăseseră pentru un moment în odaia de alături. În focul imbrătoșării auziră țipetul copilului, care căduse de pe masă rămânând de atuncia schilod. Cârja — aia, ce purtă subsuoară — deveni de atunci pentru familia Alimers ceea-ce Strindberg ar numi „un creditor“. De la astă nenorocire incoace tința vieții lui Alfred era hotărâtă. Păcatul comis față de Eyolf trebuia răsplătit prin aceea, ca să-l educe astfel, ca să nu-ș simtă schilozenia, ca să poată află fericirea în astă lume. De atunci respingea vinul, când Rita îl oferia.

Iar Rita? Îmi aduc aminte de Pecioria din minunatul roman al lui Lermontov: „Un erou al vremurilor noastre“. Ca o trăsătură tipică a caracterului seu, e spus, că nu putea suferi oamenii schiloși. În Rita încă zace ceva din Pecioria. Cârja o îngrozită și pe ea, dar o și depărtă în acelaș timp de copilul seu.

Ibsen nu ne spune mult despre Eyolf, e numai o singură scenă în actul I, în care îl vedem. Dar e destul atâta, pentru ca să simțim o cumplită durere pentru soartea lui.

Eyolf: Tată, nu crești că în curând voi fi și eu destul de sănătos, ca să merg cu tine?

Allmers (cu durere): O da, se poate, băiețele.

Eyolf: Vești asta ar fi și bucuria mea, să me sui cu tine pe munți.

Eyolf: Și să-ți mai spun una, papa, Domnul Borgheim mi-a cumpărat un arc și m'a învățat să trag cu el.

Allmers: Bine a făcut. Așa ceva e pentru tine, Eyolf.

Eyolf: Și când o mai veni, îl rog să me învețe să inot.

Allmers: Să inoți! Dar ce vrei cu inotatul?

Eyolf: Toți băieții de jos de pe malul mării știu să inoate, numai eu nu știu.

Allmers (îl stringe mișcat în brațe): Tot ce vrei să înveți, tot ce îți face plăcere.

Eyolf: Știi, papa, ce mi-ar face mai mare plăcere?

Allmers: Ce? Spune!

Eyolf: Cea mai mare plăcere mi-ar face să învăț să fiu soldat.

Allmers: Ah, dragă sânt multe alte lucruri mai frumoase.

Eyolf: Dar dacă me fac mare, tot trebuie să fiu soldat. Știi bine.

Allmers (își încheștează mâinile): Fireșce, fireșce; o să vedem . . .

Eyolf: Băieții sânt așa de obraznici! Și apoi dice că eu nu pot să fiu nici odată soldat.

Allmers (ascunzându-ș mânia): De ce-or fi dicând-o?

Eyolf: Poate de pismă. Fiind că, vești papa, ei sânt așa de săraci, încât umblă cu picioarele goale.

Allmers (încel, cu glasul năbușit): O, Rita — cum arde la inimă!

Eyolf cade în apă și se înecă. Creditorul dintre Rita și Allmers a pierit și totuși prin moartea copilului abisul dintre ei s'a făcut și mai mare. Allmers, acest om neînsemnat și-a pierdut scopul vieții, pentru el traiul acum nu mai are nici o valoare. Chiar și pe soru-sa iubită, pe Asta o pierde. Iară pentru Rita, care mersese atât de departe în patima ei, încât dorise pentru un moment moartea aceluia, căruia îi dăduse viață, ochii cei mari ai inecatului Eyolf devin o fantomă, care acum, când nimic n'o mai despărțea de Alfred, o depărță și mai mult de el.

Și totuși, cât de minunat e sfârșitul piesei. Allmers și Rita sunt gata de plecare — fiecare pe drumul său. Un trai la un loc pentru ei nu mai e posibil, căci n'au pentru ce să trăiască. Atunci zărește pe țărmul mării jucându-se la locul unde Eyolf s'a înecat, ceata de copii săraci, cu piciorușele goale, cari batjocorisera pe fiul lor. Creșterea acestor copii, fericirea lor — iată o țință nouă, care pe Rita și Alfred îi unește iarăși, de astă dată într'o căsătorie adevărată, cu un scop al vieții, cu o muncă grea — și din când în când cu odihna duminecii binemeritată.

Moartea copilului Eyolf e un episod trist; când Eyolf ar fi trăit înse, soarta lui ar fi devenit tragică. Păcatele părinților l'ar fi durut viața întreagă.

Dar dacă Ibsen ne scutește să vedem mereu pe acest copil ținându-se pe cărți înaintea ochilor noștri, și îl ascunde în fundul apii, unde numai ochii părinților sei îl zăresc, totuși urmările triste a unei căsătorii greșite și păcătoase formează un punct prea însemnat, încât Ibsen să îl lase neatins.

În Nora întelnim mai întei un astfel de nenorocit, că s'a născut cu pecetea păcatului părintesc: doctorul Rank. Întreaga lui înfățișare ne inspiră o sinceră compătimire, iar când acest om cuminte și simpatice ne spune singur că câteva zile îl mai despart numai de mormânt, simțim un fior rece prin spate.

Rank: ... Eu sunt cel mai miserabil dintre pacienții mei, doamnă Helmer. În zilele acestea am făcut o corectare generală a status-ului meu intern. Bancrot. Înainte ce vor trece patru săptămâni zac deja poate în îngropătoare pradă viermilor.

Nora: Fui, ce urit vorbești!

Rank: Și e al dracului de urt tot lucru... Să trebe să ispășești astfel greșeala altuia. Unde rămâne dreptatea? Așa plutește deasupra fiecărei familii, într'un fel sau într'altul, așa câte o amară ispășire —

Nora (astupându-ș urechile): Copilării! Să fim veseli!

Rank: Că ție, toată istoria e de ris numai. Sărmanana, nevinovata mea șire a spinării, trebe să su-

feri pentru zilele vesele de sublocotenent ale tatălui meu.

Nora: Eră un prieten mare a spargelului și a ficatului de găscă. Nu-i așa?

Rank: Da, și al truffelilor

Nora: Da, așa-i și al truffelilor. Și mi se pare, că-i plăceau și stridiile.

Rank: Da, stridiile, stridiile; se 'nțelege.

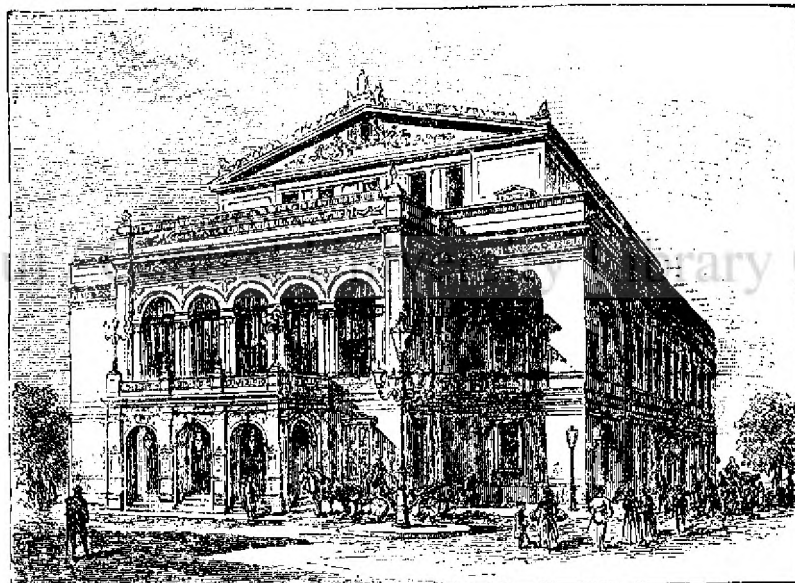
Nora: Și vinurile cele multe și șampania. Ce lucru trist, că lucrurile astea delicioase strică așa membrilor.

Rank: Dar mai ales, că strică unui nenorocit de membru, care n'a avut nici o desfătare întru consumarea lor...

Ceea ce în Nora apare numai ca un episod și se restringe asupra unei persoane secundare, formează obiectul dramei: „Strigoi”.

Elena se mărită cu Alving, un om stricat. După un an de căsătorie ne mai putend suportă viața miseră în care o tiră bărbatul, fugi la preotul Manders, cu rugarea să o primească la sine. Acesta învinse is-

pita și o îndemnă să se reîntoarcă la bărbat, cu care e legată înaintea lui Dumnezeu și a lumii. Elena ascultă — și cei 18 ani, cât trăi Alving, a fost pentru ea un chin îngrozitor, pe care-l suportă pentru ochii lumii. Devenise martira unei minciuni. Nu numai că vedea cum bărbatul cădută în patima beției umblă noaptea pustiu, dar „pentru ca să-l ții seara și noaptea acasă, trebuia să me fac tovarășe ascunselor sale beții, sus în odaia lui. Acolo trebuia să stau singură cu el, să beau

Teatrul Național din București.

și să ciocnesc pahare, să ascult vorbele sale desfrânate și fără înțeles, trebuia să me lupt cu el, pentru ca să-l cule” —

Manders (mișcat): Cum ai putut suportă toate acestea?

Elena: Aveam copilul pentru care suportam toate.

Da, din această căsătorie ticăloasă se născuse un copil, Oswald, asupra căruia aveam să cadă păcatele tatălui meu.

Pentru Elena veni ră timpuri grele.

Odată, pe când voiă să intre în odaia de flori, auzi prin ușa întredeschisă șoapte între bărbatul său și între servitoare și apoi: „O, și ați imi sună atât de ridicol și tăietor în urechi; auzii pe slujnica mea șoptind: „Lasă-me 'n pace domnule! „Ședți bine!”

Grozavă a trebuit să fie pentru ca astă scenă și cu toate acestea o așteptau și mai grozave. Slujnica născu o fată, pe Regina. Și ea a trebuit să ajute la acoperirea faptului, să ajute ca pe slujnică să o mărite după slutul lemnar Engstrand.

Aceasta e una dintre persoanele secundare ale lui Ibsen, cari ne devin de la primul pas simpatice, căci

autorul le infrumșează și le păzește, precum e obișnuit să păzească pe cei prigoniți de soarte. De și e bețiv și are însușiri rele acest om cu un picior strîmb, dar cu inimă dreaptă, totuși: „Jacob Engstrand stă pe doue picioare rele, — se înțelege, numai metaforic o spun, domnule părinte!”

Ioana, slujnica lui Alving, pe care o iubise el odinioară, veni plîngînd la el și îi descoperi plîngînd că fusese înșelată de un American. Atunci lui i se făcu milă de ea și o luă de nevestă, scăpînd-o astfel de rușinea lumii. La imputarea preotului, că primise bani, el răspunde:

„Da — dar stai puțin; acum îmi aduc aminte. Ioana avea firește și vre-o doi bani. Dar de aceștia n'am voit să știu nimic. Căci mi-am dis: momonul e răsplată păcatului; aurul miserabil — sau hărțile, tot una — am spus eu, să le aruncăm Americanului în față. Dar el dispăruse peste marea sălbatică, domnule părinte... Și astfel ne-am înțeles, eu și Ioana să folosim paralele pentru creșterea copilei... Dar nici odăla nu mi-a putut trece prin gând să merg la domnul preot și să me laud și să me fălesc, că am seversit și eu pe pămînt o faptă bună. Nu, dacă lui Jacob Engstrand i se întimplă așa ceva, atunci el tace ca peșcele. Se înțelege că, din nenorocire, nu prea i se întimplă adeseori așa ceva. Și când vin la domnul părinte, am totdeauna destule fapte rele și slabe de povestit...”

Într'aceea Oswald creștea. Trecuse de 6 ani, vîrsta aceea, în care copiii încep să devină băgători de seamă și să întrebe. Și dacă toate le suportă Elena, întrebările nevinovatului seu fiu, nu le putea îndura. Pentru ca să-l scape din atmosfera veninoasă, în care trăia, ea îl înstrăină din casa ei, trimițîndu-l în altă țară. Se lipsi de apropierea lui, a celui mai scump juvaier al ei, numai și numai ca să-l știe salvat.

Au trecut ani. Oswald creștî și deveni un pictor renumit. Elena rămase văduvă și trăia numai pentru binefaceri. Regina încă crescuse și deveni o fată sdrăvănă și frumoasă, care intră în slujba Elenei. Totul era îndreptat spre bine, mai ales, că nimeni nu știe cum fusese traiul lor de mai nainte, nici chiar Oswald, în care ea creștea prin epistole o idee cât se poate de bună despre tatăl-seu.

Sînt 10 ani decînd Elena era văduvă. Din banii remași după Alving, se zidise un asil pentru copii: „în memoria căpitanului Alving”, prin care ea voia să stabilească pentru totdeauna o faimă bună despre mort.

Piesa se începe chiar în ziua, cînd asilul era să se sfințească, și prin acest fapt să fie încheiată ori ce aducere aminte despre Alving. Oswald încă se întorșese de la Paris, ca să asiste la ceremonie.

Dar ziua aceasta nu trece așa ușor precum nădăjduia Elena, căci „strigoii”, cari de la moartea bărbatului seu mereu i se păreau că plutesc prin aier, aveau să se arate grozavi, înspăimîntători.

Ea isprăvisese chiar să istorisească preotului Manders istoria vieții sale. Cortina tremurî nerăbdătoare, ca să cadă peste scenăria actului I, cînd deodată prin crepătura ușei din odaia vecină, se aude un scaun cădînd și imediat după aceea vocea Reginei tăietoare: „Dar Oswald! Ești nebun? Dă-mi pace!”

Elena (tresare înspăimîntată.) Ah! (Cu ochii țînțiți privește ca scoasă din minți spre ușa întredeschisă. Înăuntru se aude Oswald tușînd și șuerînd. O sticlă se destupă.)

Manders (iritat.) Dar ce e asta? Ce e asta, doamnă Alving?

Elena (răgușit.) Strigoii. Părechea din odaia de flori — umbli pe acolo!

Osvald nu s'a întors așa acasă, precum credea mamă-sa. El era bolnav — la creeri. Un medic renumit din Paris îi spusese cinic: „Pecatele părinților se răsună asupra copiilor!” dar Oswald n'a vrut să creadă, căci părinții sei erau pentru el niște sfinți și de și nu fusese nici odată escentric, se credea pe sine de pricinitorul boalei sale. Și acuma venise acasă, de frică că avusese un atac de creeri, iar medicul îl asigurase că o recidivă îi produce alienare totală. E grozav, cum cu fiecare scenă, cu care înaintăm, vedem strigoii lui Alving infectîndu-l pe fiul seu și cu atât de grozav că prada păcatului părintesc e acest tînăr frumos, inteligent și plin de viață. Încetul cu încetul își însușește toate însușirile tatălui seu. Mai întîi pipa, apoi bîntura în neșire. În fine scena sguduitoare, cînd își descoperă mume-și boala: „Îi dice un fel de moliciune în creeri, sau așa ceva. (Zimbește slăbit.) Eu aflu că terminul ăsta sună atât de drăgălaș. Îmi vin mereu în minte niște draperii roșii-vișinii de catifea, ceva, ce e atât de delicat, cînd îl neteșești!” El e convins că numai o singură ființă îl poate mîntui de peire: Regina.

Deodată se aude alarmă. Asilul arde! Cu toată silința lui Oswald, edificiul a ars până la temelii, ca și cînd elementul acesta curăților, nu a putut suferi o așa minciună pe pămînt. Și deodată cu el se nimici și ori ce ideal al lui Oswald. Elena *trebuie* acum să vorbească.

Pe Oswald șcirea aceasta nu-l mai poate impresionă. Iritarea cea mare, ideea fiesă că numai Regina îl poate scăpa și ea îi e răpită și frica de nebunie, îi dă ultima lovitură. O singură dorință mai are. Cînd va nebuni, să îi dea cineva hapurile de venin, pe cari le poartă cu sine. Tot pe mult cercata sa mamă cade și această sarcină.

(Va urmă.)

SEXTIL PUȘCARIU.

Strigături.

— De pe Crișul-negru. —

Nu mi-i bate cu jocu,
De ți-ar crepă cojocu,
Nu mi-i bate nici așa,
De ți-ar crepă subita!

Fata cea care-i mai mare,
Nici pic de fărină n'are,
Dară cea care-i mai mică,
Tot mai are câte-o vică.

Bată-te focu nănaș,
Cu cine me cununași,
Cu cununa gardului,
Cu urgia satului.

Bată-l focu ce noroc,
Dacă-i fata rea de joc,
Și fecioru reu de coasă,
Poate-ș pune foc în casă!

IOSIF STANCA.

Corespondența cu mama

a doamnei Alma de Dunca Schiau măritată Merritt.

XLVII

Hotel Cecil 11 novembre 1896.

Scumpa mea bună mamuță,

Ed. n'a plecat. Se vede că rămâne să plece cu noi. Ací timpul s'a schimbat : e negură, umed și rece. Eu iarăș sufăr mai tare cu dinții. Abiă cutez să ies. Dar cum să stau în casă când sînt atâtea lucruri admirabile de vădut? Și totuș nu-mi face nimic plăcere, atît de turmentată sînt de nevralgia mea. Ba da, plăcere mare îmi fac epistolele tale. Scrie, mamuță dragă, serie lung și des; e așă de bine a ceti epistolele mamei! Și eu abiă aștept să fiu instalată undeva, pe timp mai lung, să reîncep musica. Mi-e dor d'o ocupațiune mai serioasă.

Am fost la musee și galerii; n'au păreche pe lume. Am fost și la St. Paul, biserica cea mai grandioasă ce am vădut. Simțesci ací în toate că te afli în mijlocul unei națiuni ce domină lumea.

R. îmi arată orașul și explică toate. I-am spus salutările tale și eră foarte bucuros. Tie îți sărută mîna și salută pe papa.

George tocmă vine ca să eșim. Dă lui papuți din partea lui și a mele dulci sărutări și pe tine cât numai pot te sărut și îmbrățișez.

Alma.

Telegramă. London, 12 nov. 1896 orele 3.52.

Dnei Dunca-Schiau Budapest.

La ziua mare! tot ce numai se poate dorí mai bun.
Alma, George.
(Jubileul de 25 al căsătoriei dlui și dnei Schiau.)

XLVIII

Hotel Cecil 12 novembre 1896.

Mamuță dragă dulce,

Astăzi am telegrafiat. Să dea Dđeu ce doresc eu pentru voi; nu șeiu dacă aceste s'ar puté pune pe hîrtie; nu l' căci nu sînt destule vorbe în ori ce limbă. Dđeu să ducă toate astfel ca numai bucurie să aveți d'aci încolo. Tot aceste dorinți și de la George, prea leneș să serie el însuș. Iertați-l pentru hatirul meu. Apoi șeiți că ori el ori eu, tot de la copiii vostri vin felicitările.

Eri am mîncat la Nimrod Club. La trei vine doctorul O. să mergem la preumblare.

Aș vré să fim deja la New-York; sînt ostenită și încă tot rîcîtă și cu mari dureri nevralgice.

Ați primit lădița trimisă din Paris? Ce mai este nou în Pesta?

Ed, încă tot nu a plecat. Eu încă tot așă ner-

voasă sînt : poate și idea că am să pun Oceanul între noi e cauza reului.

Trebuie să-mi cumpăr o manta pentru vapor. Sînt un fel speciale, ce numai în Londra se pot află.

Otelul nostru e ca o întreagă colonie. Nu e încă plin și totuș în moment arc 900 de pasageri. Mie mai bine îmi plac otelurile mai mici.

Mîne, vineri, me due cu dr. O. la dentistul lui. Mi-e grozav de teamă, dar n'am ce face „es ist die höchste Zeit dazu“. (E timpul suprem s'o fac.)

Acum mai urez încă odată tot ce se poate mai bun și ve sărut pe ambii mii, milioane de ori. La mulți ani, nuntași de argint!

Alma.

DI II. ne-a invitat pe duminică la tea și în logia lor. Vom merge.

XLIX

Hotel Cecil, Londra
(data timbrului postal 14 nov. 1896.)

Mamuță dragă,

Am numai timpul a díce că sînt bine și că începe acum Londra a-mi plăcé. D. R. e tot cu noi. Nu șeiți ce gentleman e.

Am fost la palaturile, galeriile etc. Duminică ne ducem la Abbey, la masă. Miss W. ne-a invitat. Luni am eu un dîmer. Ací tot decoilitată, tot mare toaletă seara.

Mergem mult la teatru; cei mai buni actori din lume sînt de sigur englezii.

Ați căpătat telegrama?

D. R. send's his best love and respect (ve trimite amicia și respectele sale.)

Hainele mele le voi decrie de pe vapor; acum nu am timp.

Sînt în mîna destinului, dar nu-mi face durere de loc.

Tocmă acum capăt de la Paris un Collet negru, splendid și mașon.

Trebuie lucruri foarte calde și ací, și la New-York.

Dă din parte-mi toată dragostea posibilă lui papuși și pe tine te sărut mii, mii de ori dulce din tot sufletul.

Alma.

Ați căpătat lucrurile de la Paris și ce?

*

Epilog.

Astă ultimă epistolă a fost scrisă de dna Merritt în ziua fatalei catastrofe și predată de dneaei la 3 ore portarului de la Hotel Cecil, cu alte doue scrisori la croitorii sei la Paris, cu noue comande de toalette. Durerile de dinți ce au obligat-o a se da pe mîna dentistului, precum díce, reîncepînd cu mai mare furie, dna Merritt a întrebuințat o mai mare dosă de cocain, decum i-a fost prescriu spre a puté merge la teatru în acea seară. La 6 ore s'a aplicat fatalul remedi; la 7 ore 20 m. eră moartă.

Astăzi zace juna română la Farry-town, lângă New-York — America — în cimitirul special al familiei Merritt.

CONSTANȚA DE DUNCA-SCHIAU.

Casa în care s'a născut Iancu.

La ilustrația din fruntea foii.

Eră în vara anului 1877. După adunarea din Abrud a Societății pentru fond de teatru român, făcărăm câteva excursiuni; una la Vidra-de-sus, la casa în care s'a născut Avram Iancu. N'am să uit nici odată impresiunile mele de atunci.

Ne aflam într'un punct romantic. Giur-împregiur dealuri nalte cu păduri; casa adumbrită de arbori, sub cari clocotia un riu de munte, eră părăsită, par că jeliă și dēnsa pe acela, care s'a născut într'ēnsa, care a petrecut acolo anii copilăriei, care l-a vėđut de atâte ori vesel și fericit, care în urmă i-a dat de atâte ori adapost în anii desamăgirii sale grozave.

Eră de lemn, ca toate casele muntene; se vedea înse că a fost a unui om cu stare, căci și atuncia se mai deosebiă prin mărimea sa de toate casele din împregiurime.

Cuprins de evlavie trecui pragul, par c'aș fi intrat în o biserică. Și nu eram aeve într'un locaș sfânt? Acolo a fost cultul celui mai sublim sentiment umanitar, cultul libertății.

Intreaga viață a lui Iancu mi se împrespēlă în memorie. Ȫ vedeam mic, distingēndu-se între ceialalți copii. Ȫmi apărū mare, pornind în lume să se pună în serviciul poporului din care a eșit. Ȫ vedeam luptând pentru dreptate și libertate. Plin de entusiasm și fericit. Mai apoi desamăgit, nenorocit, perđēndu-și toate ilusiile sfinte... Și doue lacrimi apărură în ochii mei...

De atunci casa s'a reparat, căci a devinut proprietatea Asociațiunii, care apoi a închiriat-o.

Numai cei doi plopi de la poarta casei, pe cari — după spusa dlui Iosif Sterca Șuluțiu — i-a sădit ēnsuș Avram Iancu, par a spune trecătorilor, ca niște semne de exclamațiune, că aici e locul unde s'a născut unul din cei mai mari martiri ai neamului românesc...

I. V.

Cules de vii în Italia.

— La ilustrația de pe pagina 509. —

Culesul de vii pretotindene e vesel, înse poate nicăiri nu-i într'atāta ca în Italia. Acolo se arangează atuncia fel de fel de petreceri, cari produc multe scene hazlii. O astfel de scenă se înfășoșează și prin ilustrația noastră de pe pagina 509. Doue fete italiene duc acasă o legătoare de struguri, cātă vreme alătura de ele o neveastă pe un măgar împopoțat duce și ea un coș de struguri.

Teatrul Național din București.

— La ilustrația de pe pagina 512. —

Stagiunea teatrală s'a deschis și la Teatrul Național din București. Din incidentul acesta publicăm în nr. de acum al foii noastre ilustrația care represintă exteriorul acelu teatru. În vara aceasta s'au făcut mari reparațiuni pe scenă. Anul viitor se vor face în interiorul teatrului.

LITERATURĂ ȘI ARTE.

Știri literare și artistice. *Dr. Gustar Weigand* lucrează la o broșură politică asupra chestiunii românești, care va eși în curēnd; autorul va oferi un exemplar de lux principelui Bismarck, care ș-a exprimat dorința ca să fie pus în curentul tuturilor amēnunțelor chestiunii române. — *Dșoara Agata Bărescu* a fost angajată pe timp de trei ani la Teatrul German (Deutsches Theater) din Berlin. — În comitetul *Ate-neului Român* din București se agitā idea construirii unei noue aripe a Ateneului, în care să se facă un muzeu industrial și comercial, care să constitue un fel de expoziție permanentă. — *Dnii dr. Buicliu și Cantacuzino* vor publică în curēnd un memoriu asupra boalei prințului Ferdinand. — *Dr. Dumitru Stăncescu* va scoate în curēnd la lumină în București un volum intitulat „Crâmpcie“, care va cuprinde păreri și impresii, schițe biografice și altele. — *Ȫiarul „Ȫimpul“* din București a produs din „Familia“, schița publicată în nr. trecut, intitulată „Biletul“ și semnată de „Viora din Bihor“. — *Dna Elena Teodorini* a dat la Iași cu ocaziunea inaugurării universității noue un brilliant concert, la care au asistat și regele și regina.

Marele etimologic al Romānlei. Aflăm din Ȫiarele bucureștence, că dl Filipide, angajat de Academia Română pentru continuarea Marelui etimologic, a dat de pedeci la completarea colaboratorilor. Dnii Iarnic din Praga și Crețu din București au declarat că numai în cazul acela vor colaboră, dacă și numele lor se va indica în titlu. Astfel dl Filipide a ramas numai cu dnii profesori Scobai și Ghibanescu și studentul Vasiliu. *Dr. Hașdeu*, în fața acestor neînțelegeri ivite de la chiar începutul lucrării, a adresat Academiei Române o scrisoare prin care cere ca rezolvirea chestiunii să fie amānată până la viitoarea sesiune a Academiei, când făgăduese să presinte un plan pentru ca lucrarea să se accelereze. Din cât am putut află, planul dlui Hașdeu ar fi ca întreaga comisiune să lucreze sub președinția sa și se obligă ca în termen de 4 ani să desevērșească lucrarea începută de dsa. Până acum nu șcim dacă Academia Română va acceptă propunerea dlui Hașdeu.

Caragiale, localizat și respins la Lugoș. Multe piese s'au localizat din limbi străine în limba română; nu s'a pomenit înse, să se fi localizat în românește o piesă românească. Acum s'a întēplat și aceasta. Doi tineri au localizat în dialect lugoșenesesc piesa „O noapte furtunoasă“ de Caragiale. Pentru ce? De sigur pentru ca publicul d'acolo s'o înțeleagă mai bine. O societate de meseriași a și pus-o în studiu, voinđ s'o represinte. Dar atunci s'a constatat, că fondul nu se potrivește; deci, precum aflăm din „Dreptatea“, inteligința română din Lugoș, intrunindu-se în o conferință, a hotărīt să nu springine întreprinderea cu piesa „O noapte furtunoasă“, „fiind că piesa nu e acomodată pentru diletanși și prin cuprinsul ei nu poate promovă nici cultura, nici morala“. În urma acestei hotăriri, reprezentația nici nu s'a ținut. Relatând aceste, corespondentul adauge: „A avut dreptate inteligința din Lugoș a veghiă, ca în numele românismului să nu se pēcătuiască în contra moralei publice și așă ar trebui să se procedă în toate locurile“.

Biblioteca Teatrală. Materialul pentru prima broșură a „Bibliotecei Teatrale“ inițiată de comitetul Societății pentru fond de teatru român, este gata și s'a depus în tipografia editoare, dar aceasta fiind ocupată

cu alte lucrări grabnice, nu poate începe încă tipărirea. În luna lui decembrie înse negreșit va apăre.

Sculptor român. Cu viuă plăcere primim știrca din München, că talentatul tiner român dl Alesandru C. Liuba a făcut cu succes strălucit examenul de susceperre la academia de bele arte de acolo. Îl felicităm din inimă, și-i dorim succes pe cariera ce-a început!

C E E N O U ?

Hymen. *Dl Paul Anca*, absolvent de teologie, se va cunună cu dșoara Lucreția Siancu în Poptelec. — *Sabin Safta*, învățător la școala gr. or. română din Romoș, se va cunună la 7 novembre n. cu dșoara Maria Botean în Geoagiu-de-jos. — *Dl Vasiliu Nicowră* și dșoara Matilda Moldovan se vor cunună la 7 novembre n. în Ciunga.

Sciri personale. *Mitropolitul Arcadie Cupercovici* din Cernăuți la 7 novembre n. își va serbă jubileul de 50 de ani al preoției sale. — *Dl dr. Aurel Mureșianu*, directorul ziarului „Gazeta Transilvaniei“ își face pedeapsa de 8 zile arest, pentru că a convocat conferința alegătorilor români în 1896. — *Dl Andrei Balteș*, care mai avea să stea în temniță 5 luni de zile, condamnat într'un proces de presă al „Tribunei“, a fost grațiat; mai este înse condamnat de nou în altul, la 5 luni. — *Dl dr. Ioan Turcu* din Făgăraș a făcut la Budapesta cenzură de avocat și-și va deschide cancelăria în Făgăraș, unde mai de mult fusese protonotar. — *Dl Traian Șincai* din Borhid, în Sătmar, la 6 novembre n. se promovează la universitatea din Budapesta în doctor în drept. — *Dl G. Candrea*, doctor în filosofie, fost redactor al ziarului „Dreptatea“ din Timișoara, a fost numit, pe baza concursului ce a depus, profesor la catedra de limba germană de la școala comercială gradul I la București. — *Dl Ioan Neagu*, preot-capelan în Gladna-Română, diecesa Caransebeș, făcându-și osenda de 4 luni la Seghedin, pentru agitație, în 3 novembre a fost liberat.

Asociațiunea. Comitetul central al Asociațiunii, precum aflăm din „Telegraful Român“, a ținut joi o ședință, în care, după cum suntem informați, s'au luat concluse privitoare la punerea în lucrare a statutelor noue pe întreg teritoriul Asociațiunii. Între altele s'au stabilit și o instrucțiune pentru organizarea nouelor despărțăminte. Se vor aronda din nou și unele din despărțămintele existente, și se vor reorganiza toate. S'au luat măsuri pentru facerea planului de arondare pe teritoriul Ungariei. Deocamdată se organizează un despărțământ cu centrul în Beinș și altul cu centrul în Lugos, unde s'a cerut de urgență.

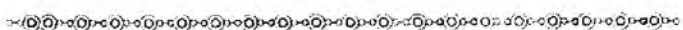
Convict diecesan român gr. c. în Lugos. Din o pastorală a Pr. SSale Părintelui episcop dr. Demetriu Radu din Lugos aflăm că Pr. SSa, urmând pe calea apucată de înaintașii sei episcopiî Dobra și Mihályi, a făcut un pas important pentru înființarea unui convict diecesan român gr. c. în Lugos; spre scopul acesta a și cumpărat un loc din nemijlocita vecinătate a cancelăriei episcopoești, cu 22,000 fl., care se va plăti prin contribuiriile diecesanilor, la cari și face apel.

Banul adunați pentru monumentul lui Iancu. S'a scris mult în zărele române și maghiare despre co-

lecta făcută pentru ridicarea unui monument lui Iancu. Acum ziarul „Budapesti Hirlap“ publică o corespondență din Sibiu, prin care se arată că comitele suprem al Albei-de-jos a pornit în afacerea aceasta cercetare. Mai întâiu s'au ascultat cei ce au inițiat colecta în munții apuseni. Aceștia, (dnii Vasile Fodor și Aurel Danciu,) s'au justificat arătând un libel de la banca „Detunata“, prin care se adevăreșce, că suma colectată, 263 fl., s'a depus acolo în luna lui maiu an. c. Dl Titu Liviu Albini, la care a încurs 3780 fl. și 320 lei, a arătat o scrisoare a dlui Ioan Slavici, prin care acela recunoașce că a primit de la dl T. L. Albini ca depunere 3450 fl.; despre suma restantă, dl Albini susține, că asemenea a predat-o dlui Slavici. Autoritățile ungurești au somat pe dl Albini, să depună banii la un institut din patrie.

Inaugurarea universității din Iași s'a făcut marți la 2 novembre n., cu mare pompă, asistând și regele și regina. După ce mitropolitul din Iași a sfințit apa, dl ministru al instrucțiunii, Spiru Haret, a ținut un discurs; apoi luă cuvântul rectorul universității din Iași, dl Culiănu și în fine studentul Leatris în numele tinerimei. Regele, răspundend, a șis că nu numai cu puterea soldaților se măsoară forța statelor, ci și cu cultura, — aceasta fiind singura condițiune de propășire. Apoi adresându-se profesorilor, le șise: „De la voi, profesori, țara așteaptă lumina filor sei“. Suveranii intrară apoi în aula universității. Arhitectul Blanc, autorul planului clădirii, făcu atunci să cadă un velt de pe o piatră comemorativă care poartă această inscripție: „Mamei duitoase a poporului, reginei României, Elisabeta, geniul literar și artistic, care a înălțat și încălțit inimile tuturor, Carmen Sylvei, dedică aceasta piatră comemorativă universitatea din Iași, în semn de recunoșcere și admirație. 21 octombrie 1897“. Regina a fost foarte impresionată citind inscripția. Suveranii au vizitat apoi biblioteca, laboratoriile și clasele, găsind totul splendid.

Serbarca de la Resboeni. La 27 octombrie (8 novembre) se va inaugura la Resboeni monumentul ridicat din inițiativa și cu subscrierea corpului ofiteresc a regimentului XV, întru amintirea groaznicei bătălii din giurul mănăstirii, unde Stefan cel mare a bătut pe turci. La aceasta solenitate vor fi represintate toate autoritățile civile, culturale și militare ale țării. Dl V. A. Urechă, președintele de onoare al asociațiunii subscriitorilor pentru monument va pronunță discursul de inaugurare, după care se vor roști și alte discursuri. După fiecare discurs, delegatul care l-a șis, va dapune coroana pe pedestalul monumentului. Aceste coroane se vor conserva apoi pe mureii interni ai mănăstirii Resboeni.

Căldndarul săptămânei.

Dumineca (XXI) Evanghelia a 5-a dela Luca, c 16. gl. 4 a iuv. 10.			
Ziua sept.	Căldndarul vechiu	Căldnd. nou	Sorele
Duminecă 26	M. Mart. Dimitrie	7 Engelbert	7 51 4 3
Luni 27	Mart. Nestor	8 Claudius	7 56 4 1
Marți 28	Mart. Terenție	9 Teodor	7 58 4 0
Mercuri 29	Mart. Anastasia	10 Landorf	8 0 3 5 5
Joi 30	Păr. Zenevie	11 Martin	8 1 3 5 6
Vineri 31	Apost. Stachie	12 Ionas	8 3 3 5 8
Sămbătă 1	S. Cosma și Demtan	13 Stanislau	7 5 3 5 3

Proprietar, redactor răspundător și editor: **IOSIF VULCAN.** (STRADA ÁLDÁS NR. 296 b.)

CU TIPARUL LUI IOSIF LÁNG ÎN ORADEA-MARE.